

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مجموعه قوانین نموداری
اساسی، مدنی، تجارت، مجازات اسلامی،
آیین دادرسی مدنی و آیین دادرسی کیفری

تدوین‌گران: تجارت، مجازات اسلامی و آیین دادرسی کیفری (رضا بولاغی-
حبيب ا... جمادی)، مدنی و آیین دادرسی مدنی (الهام مختاری محمدی)،
اساسی (مجتبی بختیاری)، گروه علمی موسسه آموزش عالی آزاد چتر دانش

انتشارات چتر دانش

◆ **عنوان قرارداد:** ایران. قوانین و احکام Iran. Laws, etc. ایران. قانون اساسی (جمهوری اسلامی)

Iran. Qanun assasi (Jomhuri Eslami)

◆ **عنوان و نام پدیدآور:** مجموعه قوانین نموداری اساسی، مدنی، تجارت، مجازات اسلامی، آیین دادرسی مدنی و آیین دادرسی کیفری/ تدوین مجتبی بختیاری ... [و دیگران]؛ برای [موسسه آموزش عالی آزاد چتر دانش].

◆ **مشخصات نشر:** تهران: چتر دانش، ۱۴۰۰.

◆ **مشخصات ظاهری:** ۱۳۱۷ ص.

◆ **شابک:** ۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۵۱۱-۸

◆ **وضعیت فهرست نویسی:** فیبا

◆ **یادداشت:** تدوین مجتبی بختیاری، الهام مختاری محمدی، رضا بولاغی، حبیب... جمادی.

◆ **موضوع:** ایران -- قوانین و احکام

◆ **موضوع:** Iran -- *Laws, statutes, etc.

◆ **موضوع:** ایران. قانون اساسی (جمهوری اسلامی)

◆ **شناسه افزوده:** بختیاری، مجتبی، ۱۳۷۴ - گردآورنده

◆ **شناسه افزوده:** موسسه آموزش عالی آزاد چتر دانش

◆ **رده بندی کنگره:** KM۱۵

◆ **رده بندی دیویی:** ۳۴۹/۵۵

◆ **شماره کتابشناسی ملی:** ۸۵۰۸۲۱۱

◆ **اطلاعات رکورد کتابشناسی:** فیبا

◆ **نام کتاب:** مجموعه قوانین نموداری اساسی، مدنی، تجارت، مجازات اسلامی،

آیین دادرسی مدنی و آیین دادرسی کیفری

◆ **ناشر:** چتر دانش

◆ **تدوین‌گران:** تجارت، مجازات اسلامی و آیین دادرسی کیفری (رضا بولاغی - حبیب ...

جمادی)، مدنی و آیین دادرسی مدنی (الهام مختاری محمدی)، اساسی (مجتبی بختیاری)،

گروه علمی موسسه آموزش عالی آزاد چتر دانش

◆ **ویراستار:** مهدی چراغ

◆ **شمارگان:** ۱۰۰۰

◆ **نوبت و سال چاپ:** اول - ۱۴۰۰

◆ **شابک:** ۹۷۸-۶۰۰-۴۱۰-۵۱۱-۸

◆ **قیمت:** ۴۹۵۰۰۰ تومان

فروشگاه مرکزی: تهران، میدان انقلاب، خم‌نیری‌جاوید (اردیبهشت‌شمالی)، پلاک ۸۸

تلفن مرکز پخش: ۶۶۴۹۲۳۲۷ - تلفن فروشگاه کتاب: ۶۶۴۰۲۳۵۳

nashr.chatr@gmail.com

کلیه حقوق برای مؤلف و ناشر محفوظ است.

رشته حقوق با تمام شاخه‌ها و گرایش‌هایش، به‌منزله یکی از پرطرفدارترین رشته‌های دانشگاهی کشور، تعداد فراوانی از دانشجویان علوم انسانی را به‌خود جلب کرده است؛ دانشجویانی که پس از تحصیل، وارد عرصه خدمت شده و در مناصب و جایگاه‌های گوناگون به ایفای وظیفه مشغول می‌شوند.

منابعی که در دانشکده‌های حقوق، مبنای کار قرار گرفته و تحصیل دانشجویان بر مدار آن‌ها قرار دارد، در واقع، مجموعه کتب و جزواتی هستند که طی سالیان متمادی چنان‌که باید تعبیر نیافته و خود را با تحولات و نیازهای زمانه هماهنگ نکرده‌اند.

این، درحالی است که نیاز مبرم دانش‌پژوهان به مجموعه‌های پربار و سودمند، امری انکارناپذیر است. به‌این‌ترتیب، ضرورت تدوین کتب غنی و ارزشمند برای رفع نیازهای علمی دانشجویان رشته حقوق و نیز رشته‌های متأثر از آن، باید بیش از گذشته مورد توجه قرار گیرد؛ کتاب‌هایی که روزآمدی محتوای آنها از یک سو و تناسب آنها با نیاز دانش‌پژوهان از سوی دیگر، مورد توجه و لحاظ ناشر و نویسنده، قرار گرفته باشد.

مؤسسه آموزش عالی آزاد چتر دانش، در مقام مؤسسه‌ای پیشگام در امر نشر کتب آموزشی روزآمد و غنی، توانسته است گام‌های مؤثری در همراهی با دانشجویان رشته حقوق بردارد. این مؤسسه افتخار دارد که با بهره‌مندی از تجربیات فراوان خود و با رصد دقیق نیازهای علمی دانشجویان، به تولید آثاری همت‌گمارد که مهم‌ترین دستاورد آن‌ها، تسهیل آموزش و تسریع یادگیری پژوهندگان باشد. انتشارات چتر دانش امیدوار است با ارائه خدمات درخشان، شایستگی‌های خود را در این حوزه علمی بیش از پیش به منصه‌ی ظهور برساند.

فرزاد دانشور

مدیر مسئول انتشارات چتر دانش

قانون اساسی نموداری ۲۷

اصلاحات و تغییرات و تکمیل قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸ ..... ۲۸

تجدیدنظر شورای بازنگری در مورد قانون اساسی مورخ ۱۳۶۸/۰۵/۲۴ ..... ۲۸

فصل اول: اصول کلی ۳۴

فصل دوم: زبان، خط، تاریخ و پرچم رسمی کشور ۴۲

فصل سوم: حقوق ملت ۴۳

فصل چهارم: اقتصاد و امور مالی ۴۹

فصل پنجم: حق حاکمیت ملت و قوای ناشی از آن ۵۵

فصل ششم: قوه مقننه ۵۷

مبحث اول: مجلس شورای اسلامی ۵۷

فصل هفتم: شوراها ۶۷

فصل هشتم: رهبر یا شورای رهبری ۷۰

فصل نهم: قوه مجریه ۷۵

مبحث اول: ریاست جمهوری و وزراء ۷۵

مبحث دوم: ارتش و سپاه پاسداران انقلاب اسلامی ۸۴

فصل دهم: سیاست خارجی ۸۶

فصل یازدهم: قوه قضاییه ۸۷

فصل دوازدهم: صدا و سیما ۹۳

فصل سیزدهم: شورای عالی امنیت ملی ۹۴

فصل چهاردهم: بازنگری در قانون اساسی ۹۵

فانون مدنی نموداری ۹۷

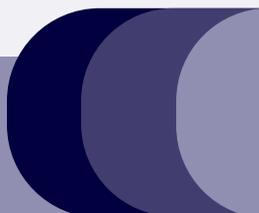
در انتشار و آثار و اجرای قوانین به طور عموم ۹۸

جلد اول: در اموال ۱۰۰

کتاب اول: در بیان اموال و مالکیت به طور کلی ۱۰۰

باب اول: در بیان انواع مال ۱۰۰

۱۰۰	فصل اول: در اموال غیر منقول.....
۱۰۳	فصل دوم: در اموال منقوله.....
۱۰۳	فصل سوم: در اموالی که مالک خاص ندارد.....
۱۰۶	باب دوم: در حقوق مختلفه که برای اشخاص نسبت به اموال حاصل می‌شود.....
۱۰۶	فصل اول: در مالکیت.....
۱۰۹	فصل دوم: در حق انتفاع.....
۱۰۹	مبحث اول: در عمری و رُقبی و سُکنی.....
۱۱۱	مبحث دوم: وقف.....
۱۱۶	مبحث سوم: در حق انتفاع از مُباحات.....
۱۱۶	فصل سوم: در حق ارتفاق نسبت به ملک غیر و در احکام و آثار املاک نسبت به املاک مجاور.....
۱۱۶	مبحث اول: در حق ارتفاق نسبت به ملک غیر.....
۱۱۹	مبحث دوم: در احکام و آثار املاک نسبت به املاک مجاور.....
۱۲۳	مبحث سوم: در حریم املاک.....
۱۲۴	کتاب دوم: در اسباب تملک.....
۱۲۴	قسمت اول: در احیاء اراضی موات و حیازت اشیاء مُباحه.....
۱۲۴	باب اول: در احیاء اراضی موات و مباحه.....
۱۲۵	باب دوم: در حیازت مُباحات.....
۱۲۷	باب سوم: در معادن.....
۱۲۷	باب چهارم: در اشیاء پیداشده و حیوانات ضاله.....
۱۲۷	فصل اول: در اشیاء پیدا شده.....
۱۲۸	فصل دوم: در حیوانات ضاله.....
۱۲۹	باب پنجم: در دَفینه.....
۱۳۰	باب ششم: در شکار.....
۱۳۰	قسمت دوم: در عقود و معاملات و الزامات.....
۱۳۰	باب اول: در عقود و تعهدات به طور کلی.....
۱۳۰	فصل اول: در اقسام عقود و معاملات.....
۱۳۱	فصل دوم: در شرایط اساسی صحت معاملات.....
۱۳۱	مبحث اول: در قصد طرفین و رضای آنها.....

۱۳۳	مبحث دوم: در اَهْلِيَّتِ طرفین.....
۱۳۴	مبحث سوم: در مورد معامله.....
۱۳۴	مبحث چهارم: در جهت معامله.....
۱۳۵	فصل سوم: در اثر معاملات.....
۱۳۵	مبحث اول: در قواعد عمومی.....
۱۳۶	مبحث دوم: در خسارات حاصله از عدم اجرای تعهدات.....
۱۳۶	مبحث سوم: در اثر عقود نسبت به ثالث.....
۱۳۷	فصل چهارم: در بیان شرایطی که در ضمن عقد می‌شود.....
۱۳۷	مبحث اول: در اقسام شرط.....
۱۳۷	مبحث دوم: در احکام شرط.....
۱۳۹	فصل پنجم: در معاملاتی که موضوع آن مال غیر است یا معاملات فضولی.....
۱۴۲	فصل ششم: در سقوط تعهدات.....
۱۴۲	مبحث اول: در وفای به عهد.....
۱۴۴	مبحث دوم: در اقاله.....
۱۴۵	مبحث سوم: در ابراء.....
۱۴۵	مبحث چهارم: در تبدیل تَعَهَّد.....
۱۴۵	مبحث پنجم: در تَهَاتُر.....
۱۴۶	مبحث ششم: مالکیت ما فی الذمه.....
۱۴۷	باب دوم: در الزاماتی که بدون قرارداد حاصل می‌شود.....
۱۴۷	فصل اول: کلیات.....
۱۴۸	فصل دوم: در ضَمان قهری.....
۱۴۸	مبحث اول: در غصب.....
۱۵۱	مبحث دوم: در اِتلاف.....
۱۵۲	مبحث سوم: در تسبیب.....
۱۵۳	مبحث چهارم: در استیفاء.....
۱۵۳	باب سوم: در عقود معینه مختلفه.....
۱۵۳	فصل اول: در بیع.....
۱۵۳	مبحث اول: در احکام بیع.....

۱۵۵	مبحث دوم: در طرفین معامله.....
۱۵۵	مبحث سوم: در مَبِيع.....
۱۵۷	مبحث چهارم: در آثار مَبِيع.....
۱۵۸	فقره اول: در ملکیت مَبِيع وَثَمَن.....
۱۵۸	فقره دوم: در تسلیم.....
۱۶۱	فقره سوم: در ضَمَان دَرَك.....
۱۶۲	فقره چهارم: در تأدیة ثَمَن.....
۱۶۲	مبحث پنجم: در خیارات و احکام راجعه به آن.....
۱۶۲	فقره اول: در خیارات.....
۱۶۲	اول: در خیار مجلس.....
۱۶۳	دوم: در خیار حیوان.....
۱۶۳	سوم: در خیار شرط.....
۱۶۳	چهارم: در خیار تأخیر ثَمَن.....
۱۶۴	پنجم: در خیار رویت و تخلف وصف.....
۱۶۵	ششم: در خیار غَبَن.....
۱۶۵	هفتم: در خیار عیب.....
۱۶۸	هشتم: در خیار تدلیس.....
۱۶۸	نهم: در خیار تَبَعُض صَفَقَه.....
۱۶۹	دهم: در خیار تخلف شرط.....
۱۶۹	فقره دوم: در احکام خیارات بطور کلی.....
۱۷۱	فصل دوم: در بیع شرط.....
۱۷۲	فصل سوم: در مَعَاوضَه.....
۱۷۲	فصل چهارم: در اجاره.....
۱۷۳	مبحث اول: در اجاره اشیاء.....
۱۸۲	مبحث دوم: در اجاره حیوانات.....
۱۸۳	مبحث سوم: در اجاره اشخاص.....
۱۸۳	فقره اول: در اجاره خدمه و کارگر.....
۱۸۴	فقره دوم: در اجاره متصدی حمل و نقل.....

۱۸۴	فصل پنجم: در مزارعه و مساقات
۱۸۴	مبحث اول: در مزارعه
۱۸۷	مبحث دوم: در مساقات
۱۸۸	فصل ششم: در مضاربه
۱۹۰	فصل هفتم: در جعاله
۱۹۱	فصل هشتم: در شرکت
۱۹۱	مبحث اول: در احکام شرکت
۱۹۳	مبحث دوم: در تقسیم اموال شرکت
۱۹۵	فصل نهم: در ودیعه
۱۹۵	مبحث اول: در کلیات
۱۹۶	مبحث دوم: در تعهدات آمین
۱۹۹	مبحث سوم: در تعهدات امانت گذار
۱۹۹	فصل دهم: در عاریه
۲۰۰	فصل یازدهم: در قرض
۲۰۱	فصل دوازدهم: در قمار و گرو بندی
۲۰۲	فصل سیزدهم: در وکالت
۲۰۲	مبحث اول: در کلیات
۲۰۲	مبحث دوم: در تعهدات وکیل
۲۰۵	مبحث سوم: در تعهدات موکل
۲۰۶	مبحث چهارم: در طرق مختلفه انقضاء وکالت
۲۰۶	فصل چهاردهم: در ضمان عقدی
۲۰۶	مبحث اول: در کلیات
۲۰۸	مبحث دوم: در اثر ضمان بین ضامن و مضمون له
۲۰۹	مبحث سوم: در اثر ضمان بین ضامن و مضمون عنه
۲۱۰	مبحث چهارم: در اثر ضمان بین ضامنین
۲۱۰	فصل پانزدهم: در حواله
۲۱۲	فصل شانزدهم: در کفالت
۲۱۴	فصل هفدهم: در صلح

۲۱۶	فصل هجدهم: در رهن
۲۱۹	فصل نوزدهم: در هبه
۲۲۱	قسمت سوم: در اخذ به شُفعه
۲۲۳	قسمت چهارم: در وصایا و ارث
۲۲۳	باب اول: در وصایا
۲۲۳	فصل اول: در کلیات
۲۲۵	فصل دوم: در موصی
۲۲۶	فصل سوم: در موصی به
۲۲۷	فصل چهارم: در موصی له
۲۲۷	فصل پنجم: در وصی
۲۲۹	باب دوم: در ارث
۲۲۹	فصل اول: در موجبات ارث و طبقات مختلفه وراث
۲۲۹	فصل دوم: در تحقق ارث
۲۳۱	فصل سوم: در شرایط و جمله ای از موانع ارث
۲۳۲	فصل چهارم: در حجب
۲۳۴	فصل پنجم: در فرض و صاحبان فرض
۲۳۶	فصل ششم: در سهم الارث طبقات مختلفه وراث
۲۳۶	مبحث اول: در سهم الارث طبقه اول
۲۳۸	مبحث دوم: در سهم الارث طبقه دوم
۲۴۱	مبحث سوم: در سهم الارث وراث طبقه سوم
۲۴۴	مبحث چهارم: در میراث زوج و زوجه
۲۴۵	کتاب سوم: در مقررات مختلفه
۲۴۶	بخش دوم: قانون مدنی مصوب ۱۳۱۴/۱/۲۰
۲۴۶	جلد دوم: در اشخاص
۲۴۶	کتاب اول: در کلیات
۲۴۹	کتاب دوم: در تابعیت
۲۵۵	کتاب سوم: در اسناد سجل احوال
۲۵۷	کتاب چهارم: در اقامتگاه

۲۵۸	..... کتاب پنجم: در غایب مفقود الاثر
۲۶۱	..... کتاب ششم: در قرابت
۲۶۲	..... کتاب هفتم: در نکاح و طلاق
۲۶۲	..... باب اول: در نکاح
۲۶۲	..... فصل اول: در خواستگاری
۲۶۳	..... فصل دوم: قابلیت صحت برای ازدواج
۲۶۶	..... فصل سوم: در موانع نکاح
۲۷۰	..... فصل چهارم: شرایط صحت نکاح
۲۷۱	..... فصل پنجم: وکالت در نکاح
۲۷۱	..... فصل ششم: در نکاح منقطع
۲۷۱	..... فصل هفتم: در مهر
۲۷۶	..... فصل هشتم: در حقوق و تکالیف زوجین نسبت به یکدیگر
۲۸۱	..... باب دوم: در انحلال عقد نکاح
۲۸۱	..... فصل اول: در مورد امکان فسخ نکاح
۲۸۴	..... فصل دوم: در طلاق
۲۸۴	..... مبحث اول: در کلیات
۲۸۵	..... مبحث دوم: در اقسام طلاق
۲۸۶	..... مبحث سوم: در عده
۲۸۷	..... کتاب هشتم: در اولاد
۲۸۷	..... باب اول: در نَسَب
۲۸۸	..... باب دوم: در نگهداری و تربیت اطفال
۲۹۱	..... باب سوم: در ولایت قهری پدر و جد پدری
۲۹۴	..... کتاب نهم: در خانواده
۲۹۴	..... فصل اول: در الزام به انفاق
۲۹۶	..... کتاب دهم: در حجر و قیمومت
۲۹۶	..... فصل اول: در کلیات
۲۹۸	..... فصل دوم: در موارد نصب قیم و ترتیب آن
	..... فصل سوم: در اختیارات و وظایف و مسئولیت‌های قیم و حدود آن- نظارت مدعی العموم در امور صِغار و

۳۰۳	..... مجانین و اشخاص غیر رشید
۳۰۵	..... فصل چهارم: در موارد عزل قیم
۳۰۶	..... فصل پنجم: در خروج از تحت قیمومت
۳۰۸	..... جلد سوم: در ادله اثبات دعوی
۳۰۸	..... کتاب اول: در اقرار
۳۰۸	..... باب اول: در شرایط اقرار
۳۱۰	..... باب دوم: در آثار اقرار
۳۱۱	..... کتاب دوم: در اسناد
۳۱۵	..... کتاب سوم: در شهادت
۳۱۵	..... باب اول: در موارد شهادت
۳۱۸	..... باب دوم: در شرایط شهادت
۳۱۹	..... کتاب چهارم: در آمارات
۳۱۹	..... کتاب پنجم: در قسم
۳۲۲	..... قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹/۲/۷

۳۲۷ ..... قانون تجارت نموداری

۳۲۸	..... مواد ۱ الی ۲۰ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳
۳۲۸	..... باب اول: تجار و معاملات تجاری
۳۲۸	..... فصل اول: تعریف آیین دادرسی کیفری و اصول حاکم بر آن
۳۳۰	..... باب دوم: دفاتر تجاری و دفتر ثبت تجاری
۳۳۰	..... فصل اول: دفاتر تجاری
۳۳۲	..... فصل دوم: دفتر ثبت تجاری
۳۳۴	..... باب سوم: شرکت‌های تجاری
۳۳۴	..... فصل اول: در اقسام مختلفه شرکت‌ها و قواعد راجعه به آنها
۳۳۵	..... مواد ۱ الی ۳۰۰ قسمتی از قانون تجارت مصوب ۱۳۴۷/۱۲/۲۴
۳۳۵	..... مبحث اول: شرکتهای سهامی
۳۳۵	..... بخش اول: تعریف و تشکیل شرکت سهامی
۳۴۲	..... بخش دوم: سهام

۳۴۷	بخش سوم: تبدیل سهام
۳۴۹	بخش چهارم: اوراق قرضه
۳۵۴	بخش پنجم: مجامع عمومی
۳۶۱	بخش ششم: هیئت مدیره
۳۷۰	بخش هفتم: بازرسان
۳۷۳	بخش هشتم: تغییرات در سرمایه شرکت
۳۸۲	بخش نهم: انحلال و تصفیه
۳۸۸	بخش دهم: حساب‌های شرکت
۳۹۲	بخش یازدهم: مقررات جزایی
۳۹۸	بخش دوازدهم: مقررات مختلف مربوط به شرکت‌های سهامی
۴۰۶	مواد ۹۴ الی ۶۰۰ قانون تجارت مصوب ۱۳۱۱/۲/۱۳
۴۰۹	مبحث سوم: شرکت تضامنی
۴۱۴	مبحث چهارم: در شرکت مختلط غیرسهامی
۴۱۷	مبحث پنجم: شرکت مختلط سهامی
۴۲۰	مبحث ششم: شرکت نسبی
۴۲۱	مبحث هفتم: شرکت‌های تعاونی تولید و مصرف
۴۲۲	فصل دوم: در مقررات راجعه به ثبت شرکتها و نشر شرکتنامه‌ها
۴۲۳	فصل سوم: در تصفیه امور شرکتها
۴۲۶	فصل چهارم: مقررات مختلفه
۴۲۸	باب چهارم: برات - فته‌طلب - چک
۴۲۸	فصل اول: برات
۴۲۸	مبحث اول: صورت برات
۴۲۹	مبحث دوم: در قبول و نکول
۴۳۰	مبحث سوم: در قبولی شخص ثالث
۴۳۱	مبحث چهارم: در وعده برات
۴۳۱	مبحث پنجم: ظهرنویسی
۴۳۲	مبحث ششم: مسئولیت
۴۳۴	مبحث هفتم: در پرداخت

۴۳۷	مبحث هشتم: تأدیه وجه برات به واسطه شخص ثالث
۴۳۷	مبحث نهم: حقوق و وظایف دارنده برات
۴۴۱	مبحث دهم: در اعتراض (پروتست)
۴۴۲	مبحث یازدهم: برات رجوعی
۴۴۴	مبحث دوازدهم: قوانین خارجی
۴۴۴	فصل دوم: در فته طلب (سفته)
۴۴۵	فصل سوم: چک
۴۴۷	فصل چهارم: در مرور زمان
۴۵۰	باب پنجم: اسناد در وجه حامل
۴۵۲	باب ششم: دلالتی
۴۵۲	فصل اول: کلیات
۴۵۴	فصل دوم: اجرت دلال و مخارج
۴۵۵	فصل سوم: دفتر
۴۵۶	باب هفتم: حق العمل کاری (کمسیون)
۴۶۰	باب هشتم: قرارداد حمل و نقل
۴۶۶	باب نهم: قائم مقام تجاری و سایر نمایندگان تجاری
۴۶۷	باب دهم: ضمانت
۴۶۹	باب یازدهم: در ورشکستگی
۴۶۹	فصل اول: در کلیات
۴۶۹	فصل دوم: در اعلان ورشکستگی و اثرات آن
۴۷۴	فصل سوم: در تعیین عضو ناظر
۴۷۴	فصل چهارم: در اقدام به مهر و موم و سایر اقدامات اولیه نسبت به ورشکسته
۴۷۶	فصل پنجم: در مدیر تصفیه
۴۷۶	فصل ششم: در وظایف مدیر تصفیه
۴۷۶	مبحث اول: در کلیات
۴۷۸	مبحث دوم: در رفع توقیف و ترتیب صورت دارایی
۴۸۰	مبحث سوم: در فروش اموال و وصول مطالبات
۴۸۱	مبحث چهارم: در اقدامات تأمینیه

۴۸۱	مبحث پنجم: در تشخیص مطالبات طلبکارها.....
۴۸۴	فصل هفتم: در قرارداد ارفاقی و تصفیه حساب تاجر ورشکسته.....
۴۸۴	مبحث اول: در دعوت طلبکارها و مجمع عمومی آنها.....
۴۸۶	مبحث دوم: در قرارداد ارفاقی.....
۴۸۶	فقره اول: در ترتیب قرارداد ارفاقی.....
۴۸۸	فقره دوم: در اثرات قرارداد ارفاقی.....
۴۸۹	فقره سوم: در ابطال یا فسخ قرارداد ارفاقی.....
۴۹۲	مبحث سوم: در تفریغ حساب و ختم عمل ورشکستگی.....
۴۹۴	فصل هشتم: در اقسام مختلفه طلبکارها و حقوق هر یک از آنها.....
۴۹۴	مبحث اول: در طلبکارهایی که رهنه منقول دارند.....
۴۹۴	مبحث دوم: در طلبکارهایی که نسبت به اموال غیر منقول حق تقدم دارند.....
۴۹۵	فصل نهم: در تقسیم بین طلبکارها و فروش اموال منقول.....
۴۹۷	فصل دهم: در دعوی استرداد.....
۴۹۸	فصل یازدهم: در طرق شکایت از احکام صادره راجع به ورشکستگی.....
۵۰۰	باب دوازدهم: در ورشکستگی به تقصیر و ورشکستگی به تقلب.....
۵۰۰	فصل اول: در ورشکستگی به تقصیر.....
۵۰۲	فصل دوم: در ورشکستگی به تقلب.....
۵۰۲	فصل سوم: در جنحه و جنایاتی که اشخاص غیر از تاجر ورشکسته در امر ورشکستگی مرتکب می‌شوند.....
۵۰۴	فصل چهارم: در اداره کردن اموال تاجر ورشکسته در صورت ورشکستگی به تقصیر یا به تقلب.....
۵۰۵	باب سیزدهم: در اعاده اعتبار.....
۵۰۸	باب چهاردهم: اسم تجاری.....
۵۰۹	باب پانزدهم: شخصیت حقوقی.....
۵۰۹	فصل اول: اشخاص حقوقی.....
۵۰۹	فصل دوم: حقوق و وظایف و اقامتگاه و تابعیت شخص حقوقی.....
۵۱۰	باب شانزدهم: مقررات نهایی.....
۵۱۲	ضمائم.....
۵۱۲	قانون تجارت مواد ۲۱ الی ۹۳ مصوب (۱۳۱۱/۲/۱۳).....
۵۱۲	مبحث اول: شرکت سهامی مصوب (۱۳۱۱/۰۲/۱۳).....

۵۱۲	..... کلیات
۵۱۳	..... ۲. تشکیل شرکت
۵۱۶	..... ۳. مدیرهای شرکت و وظایف آنها
۵۱۷	..... ۴. مفتشین شرکت و وظایف آنها
۵۱۸	..... ۵. مجمع عمومی شرکت
۵۱۹	..... ۶. در تبدیل سهام
۵۲۰	..... ۷. بطلان شرکت و یا بطلان اعمال و تصمیمات آن
۵۲۱	..... ۸. مقررات جزایی
۵۲۲	..... ۹. در انحلال شرکت
۵۲۳	..... قانون صدور چک مصوب ۱۳۵۵/۴/۱۶ با اصلاحات و الحاقات ۱۳۷۲، ۱۳۸۲، ۱۳۹۷ و ۱۴۰۰
۵۳۴	..... بخشنامه صادره از بانک مرکزی درخصوص اصلاح قانون صدور چک مصوب ۱۴۰۰/۰۳/۱۷
۵۳۶	..... قانون اداره تصفیه امور ورشکستگی مصوب ۱۳۱۸
۵۳۶	..... مبحث اول: سازمان اداره تصفیه
۵۳۷	..... مبحث دوم: اقدامات تامینی اداره تصفیه
۵۳۸	..... مبحث سوم: دعوت بستانکاران
۵۳۹	..... مبحث چهارم: اداره اموال
۵۴۰	..... مبحث پنجم: رسیدگی به مطالبات
۵۴۱	..... مبحث ششم: تصفیه
۵۴۲	..... مبحث هفتم: تقسیم وجوه حاصله از فروش
۵۴۳	..... مبحث هشتم: خاتمه ورشکستگی
۵۴۳	..... مبحث نهم: مقررات مالی
۵۴۴	..... مبحث دهم: مقررات مخصوص

۵۴۷..... قانون مجازات نموداری

۵۴۸	..... کتاب اول: کلیات
۵۴۸	..... بخش اول: مواد عمومی
۵۴۸	..... فصل اول: تعاریف
۵۴۸	..... فصل دوم: قلمرو اجرای قوانین جزایی در مکان

۵۵۱	فصل سوم: قلمرو اجرای قوانین جزایی در زمان
۵۵۴	فصل چهارم: قانونی بودن جرایم، مجازات‌ها و دادرسی کیفری
۵۵۴	بخش دوم: مجازات‌ها
۵۵۴	فصل اول: مجازات‌های اصلی
۵۶۱	فصل دوم: مجازات‌های تکمیلی و تبعی
۵۶۷	فصل سوم: نحوه تعیین و اعمال مجازات‌ها
۵۷۰	فصل چهارم: تخفیف مجازات و معافیت از آن
۵۷۶	فصل پنجم: تعویق صدور حکم
۵۷۸	فصل ششم: تعلیق اجرای مجازات
۵۸۳	فصل هفتم: نظام نیمه آزادی
۵۸۴	فصل هشتم: نظام آزادی مشروط
۵۸۶	فصل نهم: مجازات‌های جایگزین حبس
۵۹۲	فصل دهم: مجازات‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی اطفال و نوجوانان
۵۹۸	فصل یازدهم: سقوط مجازات
۵۹۸	مبحث اول: عفو
۶۰۱	مبحث دوم: نسخ قانون
۶۰۱	مبحث سوم: گذشت شاکی
۶۰۴	مبحث چهارم: مرور زمان
۶۰۶	مبحث پنجم: توبه مجرم
۶۰۸	مبحث ششم: اعمال قاعده درأ
۶۰۸	بخش سوم: جرایم
۶۰۸	فصل اول: شروع به جرم
۶۱۱	فصل دوم: شرکت در جرم
۶۱۱	فصل سوم: معاونت در جرم
۶۱۳	فصل چهارم: سردستگی گروه مجرمانه سازمان یافته
۶۱۳	فصل پنجم: تعدد جرم
۶۲۰	فصل ششم: تکرار جرم
۶۲۲	بخش چهارم: شرایط و موانع مسئولیت کیفری

۶۲۲	فصل اول: شرایط مسئولیت کیفری.....
۶۲۳	فصل دوم: موانع مسئولیت کیفری.....
۶۲۸	بخش پنجم: ادله اثبات در امور کیفری.....
۶۲۸	فصل اول: مواد عمومی.....
۶۲۹	فصل دوم: اقرار.....
۶۳۰	فصل سوم: شهادت.....
۶۳۵	فصل چهارم: سوگند.....
۶۳۶	فصل پنجم: علم قاضی.....
۶۳۷	بخش ششم: مسائل متفرقه.....
۶۴۱	کتاب دوم: حدود.....
۶۴۱	بخش اول: مواد عمومی.....
۶۴۲	بخش دوم: جرایم موجب حد.....
۶۴۲	فصل اول: زنا.....
۶۴۴	فصل دوم: لواط، تفخیز و مساحقه.....
۶۴۶	فصل سوم: قوادی.....
۶۴۶	فصل چهارم: قذف.....
۶۴۹	فصل پنجم: سبّ نبی.....
۶۵۰	فصل ششم: مصرف مسکر.....
۶۵۰	فصل هفتم: سرقت.....
۶۵۴	فصل هشتم: محاربه.....
۶۵۵	فصل نهم: بغی و افساد فی الارض.....
۶۵۶	کتاب سوم: قصاص.....
۶۵۶	بخش اول: مواد عمومی.....
۶۵۶	فصل اول: اقسام و تعاریف جنایات.....
۶۶۰	فصل دوم: تداخل جنایات.....
۶۶۲	فصل سوم: شرایط عمومی قصاص.....
۶۶۶	فصل چهارم: راه‌های اثبات جنایت.....
۶۷۲	فصل پنجم: صاحب حق قصاص.....

۶۷۶	فصل ششم: شرکت در جنایت
۶۷۸	فصل هفتم: اکراه در جنایت
۶۷۹	بخش دوم: قصاص نفس
۶۸۰	بخش سوم: قصاص عضو
۶۸۰	فصل اول: موجب قصاص عضو
۶۸۲	فصل دوم: شرایط قصاص عضو
۶۸۸	بخش چهارم: اجرای قصاص
۶۸۸	فصل اول: مواد عمومی
۶۹۳	فصل دوم: اجرای قصاص نفس
۶۹۴	فصل سوم: اجرای قصاص عضو
۶۹۶	کتاب چهارم: دیات
۶۹۶	بخش اول: مواد عمومی
۶۹۶	فصل اول: تعریف دیه و موارد آن
۶۹۸	فصل دوم: ضمان دیه
۶۹۸	فصل سوم: راه‌های اثبات دیه
۷۰۰	فصل چهارم: مسئول پرداخت دیه
۷۰۴	فصل پنجم: مهلت پرداخت دیه
۷۰۵	فصل ششم: موجبات ضمان
۷۱۶	فصل هفتم: تداخل و تعدد دیات
۷۱۹	بخش دوم: مقادیر دیه
۷۱۹	فصل اول: دیه نفس
۷۲۱	فصل دوم: قواعد عمومی دیه اعضاء
۷۲۷	فصل سوم: دیه مقدر اعضاء
۷۲۷	مبحث اول: دیه مو
۷۲۹	مبحث دوم: دیه چشم
۷۳۰	مبحث سوم: دیه بینی
۷۳۳	مبحث چهارم: دیه لاله گوش
۷۳۴	مبحث پنجم: دیه لب

۷۳۴	.....	مبحث ششم: ديه زبان
۷۳۵	.....	مبحث هفتم: ديه دندان
۷۳۷	.....	مبحث هشتم: ديه گردن
۷۳۸	.....	مبحث نهم: ديه فك
۷۳۸	.....	مبحث دهم: ديه دست و پا
۷۴۰	.....	مبحث يازدهم: ديه ستون فقرات، نخاع و نشيمنگاه
۷۴۱	.....	مبحث دوازدهم: ديه دنده و ترقوه
۷۴۲	.....	مبحث سيزدهم: ديه ازاله بكارت و افضاء
۷۴۳	.....	مبحث چهاردهم: ديه اندام تناسلى و بيضه
۷۴۴	.....	مبحث پانزدهم: ديه پستان
۷۴۴	.....	فصل چهارم: قواعد عمومى ديه منافع
۷۴۵	.....	فصل پنجم: ديه مقرر منافع
۷۴۵	.....	مبحث اول: ديه عقل
۷۴۶	.....	مبحث دوم: ديه شنوايى
۷۴۷	.....	مبحث سوم: ديه بينايى
۷۴۷	.....	مبحث چهارم: ديه بويائى
۷۴۸	.....	مبحث پنجم: ديه چشايى
۷۴۸	.....	مبحث ششم: ديه صوت و گويائى
۷۴۹	.....	مبحث هفتم: ديه ساير منافع
۷۴۹	.....	فصل ششم: ديه جراحتات
۷۵۳	.....	فصل هفتم: ديه جنين
۷۵۴	.....	فصل هشتم: ديه جنايت بر ميت
		كتاب پنجم: تعزيرات و مجازات‌هاى بازدارنده از قانون مجازات اسلامى مصوب ۱۳۷۵ (شماره مواد اين بخش مطابق با قانون مجازات اسلامى مصوب ۱۳۷۵ مى‌باشد)
۷۵۶	.....	
۷۵۷	.....	كتاب پنجم: تعزيرات و مجازات‌هاى بازدارنده
۷۵۷	.....	فصل اول: جريم ضد امنيت داخلى و خارجى كشور
۷۶۲	.....	فصل دوم: اهانت به مقدسات مذهبى و سوء قصد به مقامات داخلى
۷۶۲	.....	فصل سوم: سوء قصد به مقامات سياسى خارجى

۷۶۳	فصل چهارم: تهیه و ترویج سکه قلب
۷۶۴	فصل پنجم: جعل و تزویر
۷۶۹	فصل ششم: محو یا شکستن مهر و پلمپ و سرقت نوشته‌ها از اماکن دولتی
۷۷۰	فصل هفتم: فرار محبوسین قانونی و اخفای مقصرین
۷۷۴	فصل هشتم: غصب عناوین و مشاغل
۷۷۵	فصل نهم: تخریب اموال تاریخی، فرهنگی
۷۷۸	فصل دهم: تقصیرات مقامات و مأمورین دولتی
۷۸۳	فصل یازدهم: ارتشا و ربا و کلاهبرداری
۷۸۸	فصل دوازدهم: امتناع از انجام وظایف قانونی
۷۸۸	فصل سیزدهم: تعدیات مأمورین دولتی نسبت به دولت
۷۹۳	فصل چهاردهم: تمرد نسبت به مأمورین دولت
۷۹۳	فصل پانزدهم: هتک حرمت اشخاص
۷۹۴	فصل شانزدهم: اجتماع و تبانی برای ارتکاب جرایم
۷۹۵	فصل هفدهم: جرایم علیه اشخاص و اطفال
۸۰۱	فصل هجدهم: جرایم ضد عفت و اخلاق عمومی
۸۰۶	فصل نوزدهم: جرایم بر ضد حقوق تکالیف خانوادگی
۸۰۹	فصل بیستم: قسم و شهادت دروغ و افشای سر
۸۱۰	فصل بیست و یکم: سرقت و ربودن مال غیر
۸۱۴	فصل بیست و دوم: تهدید و اکراه
۸۱۴	فصل بیست و سوم: ورشکستگی
۸۱۵	فصل بیست و چهارم: خیانت در امانت
۸۱۵	فصل بیست و پنجم: احراق و تخریب و اتلاف اموال و حیوانات
۸۲۰	فصل بیست و ششم: هتک حرمت منازل و املاک غیر
۸۲۲	فصل بیست و هفتم: افترا و توهین و هتک حرمت
۸۲۴	فصل بیست و هشتم: تجاهر به استعمال مشروبات الکلی و قماربازی و ولگردی
۸۲۷	فصل بیست و نهم: جرایم ناشی از تخلفات رانندگی
۸۳۳	فصل سی‌ام: جرایم رایانه‌ای (مصوب ۱۳۸۸)
۸۳۳	بخش یکم: جرایم و مجازات‌ها

۸۳۳	فصل یکم: جرایم علیه محرمانگی داده‌ها و سامانه‌های رایانه‌ای و مخابراتی
۸۳۳	مبحث یکم: دسترسی غیرمجاز
۸۳۳	مبحث دوم: شنود غیرمجاز
۸۳۴	مبحث سوم: جاسوسی رایانه‌ای
۸۳۵	فصل دوم: جرایم علیه صحت و تمامیت داده‌ها و سامانه‌های رایانه‌ای و مخابراتی
۸۳۵	مبحث یکم: جعل رایانه‌ای
۸۳۶	مبحث دوم: تخریب و اختلال در داده‌ها یا سامانه‌های رایانه‌ای و مخابراتی
۸۳۷	فصل سوم: سرقت و کلاهبرداری مرتبط با رایانه
۸۳۸	فصل چهارم: جرایم علیه عفت و اخلاق عمومی
۸۴۰	فصل پنجم: هتک حیثیت و نشر اکاذیب
۸۴۱	فصل ششم: مسئولیت کیفری اشخاص
۸۴۴	فصل هفتم: سایر جرایم
۸۴۵	فصل هشتم: تشدید مجازات‌ها
۸۴۶	بخش دوم: آیین دادرسی
۸۴۶	بخش سوم: سایر مقررات
	قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری (مصوب ۱۳۶۴/۶/۲۸ مجلس شورای اسلامی و تأیید ۱۳۶۷/۹/۱۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام)
۸۴۸	

۸۵۷ قانون آیین دادرسی مدنی نموداری

۸۵۸	قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی
۸۵۸	کتاب اول: در امور مدنی
۸۵۸	کلیات
۸۶۸	باب اول: در صلاحیت دادگاه‌ها
۸۶۸	فصل اول: در صلاحیت ذاتی و نسبی دادگاه‌ها
۸۹۷	فصل دوم: اختلاف در صلاحیت و ترتیب حل آن
۹۰۳	باب دوم: وکالت در دعاوی
۹۱۱	باب سوم: دادرسی نخستین
۹۱۱	فصل اول: دادخواست

۹۱۱	مبحث اول: تقدیم دادخواست
۹۱۳	مبحث دوم: شرایط دادخواست
۹۱۶	مبحث سوم: موارد توقیف دادخواست
۹۱۸	مبحث چهارم: پیوست‌های دادخواست
۹۱۹	فصل دوم: بهای خواسته
۹۲۱	فصل سوم: جریان دادخواست تا جلسه رسیدگی
۹۲۱	مبحث اول: جریان دادخواست
۹۲۲	مبحث دوم: ابلاغ
۹۲۷	مبحث سوم: ایرادات و موانع رسیدگی
۹۳۱	فصل چهارم: جلسه دادرسی
۹۳۶	فصل پنجم: توقیف دادرسی و استرداد دعوا و دادخواست
۹۳۹	فصل ششم: امور اتفاقی
۹۳۹	مبحث اول: تأمین خواسته
۹۴۴	مبحث دوم: ورود شخص ثالث
۹۴۵	مبحث سوم: جلب شخص ثالث
۹۴۶	مبحث چهارم: دعوی متقابل
۹۴۷	مبحث پنجم: اخذ تأمین از اتباع دولت‌های خارجی
۹۴۸	فصل هفتم: تأمین دلیل و اظهارنامه
۹۴۸	مبحث اول: تأمین دلیل
۹۵۰	مبحث دوم: اظهارنامه
۹۵۱	فصل هشتم: دعوی تصرف عدوانی، ممانعت از حق و مزاحمت
۹۵۹	فصل نهم: سازش و درخواست آن
۹۵۹	مبحث اول: سازش
۹۶۱	مبحث دوم: درخواست سازش
۹۶۲	فصل دهم: رسیدگی به دلایل
۹۶۲	مبحث اول: کلیات
۹۶۴	مبحث دوم: اقرار
۹۶۴	مبحث سوم: اسناد

۹۷۴	.....	مبحث چهارم: گواهی
۹۷۹	.....	مبحث پنجم: معاینه محل و تحقیق محلی
۹۸۱	.....	مبحث ششم: رجوع به کارشناس
۹۸۵	.....	مبحث هفتم: سوگند
۹۹۰	.....	مبحث هشتم: نیابت قضایی
۹۹۳	.....	فصل یازدهم: رأی
۹۹۳	.....	مبحث اول: صدور و انشاء رأی
۹۹۴	.....	مبحث دوم: ابلاغ رأی
۹۹۵	.....	مبحث سوم: حکم حضوری و غیابی
۹۹۶	.....	مبحث چهارم: واخواهی
۱۰۰۰	.....	مبحث پنجم: تصحیح رأی
۱۰۰۰	.....	مبحث ششم: دادرسی فوری
۱۰۰۳	.....	باب چهارم: تجدیدنظر
۱۰۰۳	.....	فصل اول: احکام و قرارهای قابل نقض و تجدیدنظر
۱۰۰۳	.....	فصل دوم: آرای قابل تجدیدنظر
۱۰۰۸	.....	فصل سوم: مهلت تجدیدنظر
۱۰۰۹	.....	فصل چهارم: دادخواست و مقدمات رسیدگی
۱۰۱۳	.....	فصل پنجم: جهات تجدیدنظر
۱۰۱۷	.....	باب پنجم: فرجام‌خواهی
۱۰۱۷	.....	فصل اول: فرجام‌خواهی در امور مدنی
۱۰۱۷	.....	مبحث اول: فرجام‌خواهی و آرای قابل فرجام
۱۰۲۳	.....	مبحث دوم: موارد نقض
۱۰۲۵	.....	مبحث سوم: ترتیب فرجام‌خواهی
۱۰۳۰	.....	مبحث چهارم: ترتیب رسیدگی
۱۰۳۲	.....	مبحث پنجم: مهلت فرجام‌خواهی
۱۰۳۲	.....	مبحث ششم: اقدامات پس از نقض
۱۰۳۷	.....	مبحث هفتم: فرجام تبعی
۱۰۳۸	.....	فصل دوم: اعتراض شخص ثالث

۱۰۴۰	فصل سوم: اعاده دادرسی
۱۰۴۰	مبحث اول: جهات اعاده دادرسی
۱۰۴۱	مبحث دوم: مهلت درخواست اعاده دادرسی
۱۰۴۲	مبحث سوم: ترتیب درخواست اعاده دادرسی و رسیدگی
۱۰۴۵	باب ششم: مواعد
۱۰۴۵	فصل اول: تعیین و حساب مواعد
۱۰۴۶	فصل دوم: دادن مهلت و تجدید موعد
۱۰۴۷	باب هفتم: داوری
۱۰۶۱	باب هشتم: هزینه دادرسی و اعسار
۱۰۶۱	فصل اول: هزینه دادرسی
۱۰۶۱	فصل دوم: اعسار از هزینه دادرسی
۱۰۶۵	باب نهم: مطالبه خسارت و اجبار به انجام تعهد
۱۰۶۵	فصل اول: کلیات
۱۰۶۹	فصل دوم: خسارات
۱۰۷۱	فصل سوم: مستثنیات دین
۱۰۷۲	سایر مقررات

۱۰۷۳ ..... قانون آیین دادرسی کیفری نموداری

۱۰۷۴	قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۴
۱۰۷۴	بخش اول: کلیات
۱۰۷۴	فصل اول: تعریف آیین دادرسی کیفری و اصول حاکم بر آن
۱۰۷۶	فصل دوم: دعوی عمومی و دعوی خصوصی
۱۰۸۵	بخش دوم: کشف جرم و تحقیقات مقدماتی
۱۰۸۵	فصل اول: دادسرا و حدود صلاحیت آن
۱۱۰۸	مبحث اول: اختیارات بازپرس و حدود آن
۱۱۳۲	مبحث اول: احضار، جلب و تحقیق از متهم
۱۱۵۷	دادستان پس از ختم تحقیقات
۱۱۶۵	بخش سوم: دادگاه‌های کیفری، رسیدگی و صدور رأی

۱۱۶۵	فصل اول: تشکیلات و صلاحیت دادگاه‌های کیفری
۱۱۸۷	مبحث اول: کیفیت شروع به رسیدگی
۱۱۹۹	مبحث اول: مقدمات رسیدگی
۱۲۰۶	مبحث اول: تشکیلات
۱۲۱۴	بخش چهارم: اعتراض به آراء
۱۲۱۴	فصل اول: کلیات
۱۲۳۷	بخش پنجم: اجرای احکام کیفری و اقدامات تأمینی و تربیتی
۱۲۳۷	فصل اول: کلیات
۱۲۵۶	بخش ششم: هزینه دادرسی
۱۲۵۸	بخش هفتم: سایر مقررات
۱۲۶۰	قانون آیین دادرسی جرایم نیروهای مسلح و دادرسی الکترونیکی مصوب ۱۳۹۳/۷/۸
۱۲۶۰	بخش هشتم: آیین دادرسی جرایم نیروهای مسلح
۱۲۶۰	فصل اول: کلیات
۱۲۶۸	مبحث اول: ضابطان نظامی و تکالیف آنان
۱۲۸۴	بخش نهم: دادرسی الکترونیکی
۱۲۹۴	بخش دهم: آیین دادرسی جرایم رایانه‌ای
۱۳۰۴	بخش یازدهم: آیین دادرسی جرایم اشخاص حقوقی
۱۳۰۶	بخش دوازدهم: سایر مقررات
۱۳۰۷	آیین‌نامه اجرایی مراقبت‌های الکترونیکی مصوب ۱۳۹۷/۴/۱۰
۱۳۱۲	دستورالعمل اجرایی کنترل مجرمان حرفه‌ای و سابقه‌دار مصوب ۱۳۹۷/۴/۲۶

راهنما

خوانندگان گرامی! لازم به یادآوری است که نشانه‌های درج شده در ابتدای هر ماده قانونی نشانگر درجه اهمیت ماده‌های ذکر شده می‌باشد. به طوری که مواد قانونی که دارای علامت می‌باشند از بیشترین درجه اهمیت نسبت به سایر مواد قانونی برخوردار هستند. که این مواد را ممتاز می‌نامیم و بدیهی است سایر مواد از لحاظ اهمیت آزمونی و کاربردی از اهمیت کمتری برخوردارند. به طوری که علامت‌های   در ابتدای سایر مواد قانونی به تدریج نشانگر درجه اهمیت خیلی مهم و مهم می‌باشند.

لازم به ذکر است آن دسته از مواد قانونی که در ابتدای آنها هیچ نشانه‌ای وجود ندارد از درجه اهمیت آزمونی و کاربردی پایین‌تری نسبت به سایر مواد قرار دارند.

قانون اساسی

نموداری

اصلاحات و تغییرات و متمیم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸

دولت جمهوری اسلامی ایران، اصلاحات و تغییرات و متمیم قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸ را که شورای بازنگری قانون اساسی به موجب فرمان مورخ ۴ اردیبهشت ماه ۱۳۵۸ قائل عظیم الشان و رهبر کبیر انقلاب جهانی اسلام و بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران، حضرت آبه الله العظمی امام خمینی (قدس سره الشریف) در چهل و هشت اصل مدون و چند متمیم و توضیح در جلسات مورخ هفدهم تا بیستم تیر ماه یک هزار و سیصد و شصت و هشت هجری شمسی به طور نهایی بررسی و تدوین کرده و در چهل و یکمین اجلاس خود به تصویب نهایی رسانده و مقام معظم رهبری آن را تأیید و امضا فرموده و جهت همه بررسی طی فرمان مورخ بیست و هشتم تیر ماه یک هزار و سیصد و شصت و هشت به دولت ابلاغ کرده اند به شرح زیر به همه بررسی می گذارد:

۱- در تمامی اصول و سرفصل ها و مقدمه قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، عبارت «مجلس شورای ملی» به «مجلس شورای اسلامی» تغییر می یابد.

۲- عنوان مبحث اول فصل نهم، به «ریاست جمهوری و وزرا» تبدیل گردد و عنوان «مبحث سوم» همین فصل، قبل از اصل یک صد و چهل و سوم، به «مبحث دوم» تغییر یابد و عنوان «مبحث دوم، نخست وزیر و وزرا» (قبل از اصل یک صد و سی و سوم) حذف گردد و عنوان «فصل دوازدهم، رسانه های گروهی» به «فصل دوازدهم، صدا و سیما» تغییر یابد و قبل از اصل یک صد و هفتاد و ششم، عنوان «فصل سیزدهم، شورای عالی امنیت ملی» و قبل از اصل یک صد و هفتاد و هفتم، عنوان «فصل چهاردهم، بازنگری در قانون اساسی» افزوده گردد.

۳- اصول ۵، ۵۷، ۶۰، ۶۴، ۶۹، ۷۰، ۸۵، ۸۷، ۸۸، ۸۹، ۹۱، ۹۹، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۴، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۲۸، ۱۳۰، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۳۵، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۸، ۱۴۰، ۱۴۱، ۱۴۲، ۱۵۷، ۱۵۸، ۱۶۰، ۱۶۱، ۱۶۲، ۱۶۴، ۱۷۳، ۱۷۴، ۱۷۵ اصلاح می شود و تغییر و متمیم می یابد و به جای اصول قانون اساسی مصوب ۱۳۵۸ قرار می گیرد و اصول ۱۷۶ و ۱۷۷ نیز به قانون اساسی اضافه می شود و کلیه اصلاحات و تغییرات و جابه جایی ها و اضافات در چهل و هشت اصل مدون به شرح زیر، تصویب می گردد [مصوبات مذکور در متن قانون اساسی اعمال شده اند].

تجدیدنظر شورای بازنگری در مورد قانون اساسی مورخ ۱۳۶۸/۰۵/۲۴

دولت محترم جمهوری اسلامی

بدین وسیله متن تجدیدنظر شده قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران که به وسیله شورای بازنگری قانون اساسی تصویب گشته و طبق اعلام شورای محترم نگهبان در همه بررسی مورخ ۱۳۶۸/۰۵/۰۶ به قبول و تأیید ملت ایران نائل گردیده است برابر اصل یکصد و بیست و سوم قانون اساسی ابلاغ می گردد. سید علی خامنه‌ای

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ^۱

مقدمه

قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران مبین نهادهای فرهنگی، اجتماعی، سیاسی و اقتصادی جامعه ایران بر اساس اصول و ضوابط اسلامی است که انعکاس خواست قلبی امت اسلامی می‌باشد. ماهیت انقلاب عظیم اسلامی ایران و روند مبارزه مردم مسلمان از ابتدا تا پیروزی که در شعارهای قاطع و کوبنده همه قشرهای مردم تبلور می‌یافت این خواست اساسی را مشخص کرده و اکنون در طلیعه این پیروزی بزرگ، ملت ما با تمام وجود نیل به آن را می‌طلبد.

ویژگی بنیادی این انقلاب نسبت به دیگر نهضت‌های ایران در سده اخیر، مکتبی و اسلامی بودن آن است. ملت مسلمان ایران پس از گذر از نهضت ضد استبدادی مشروطه و نهضت ضد استعماری ملی شدن نفت، به این تجربه گرانبار دست یافت که علت اساسی و مشخص عدم موفقیت این نهضت‌ها مکتبی نبودن مبارزات بوده است. گرچه در نهضت‌های اخیر، خط فکری اسلامی و رهبری روحانیت مبارز، سهم اصلی و اساسی را بر عهده داشت، ولی به دلیل دور شدن این مبارزات از مواضع اصیل اسلامی، جنبش‌ها به سرعت به رکورد کشانده شد. از این‌جا وجدان بیدار ملت به رهبری مرجع عالیقدر تقلید، حضرت آیت الله العظمی امام خمینی ضرورت پیگیری خط نهضت اصیل مکتبی و اسلامی را دریافت و این بار، روحانیت مبارز کشور که همواره در صف مقدم نهضت‌های مردمی بوده و نویسندگان و روشنفکران متعهد با رهبری ایشان، تحرک نوینی یافت. (آغاز نهضت اخیر ملت ایران در سال هزار و سیصد و هشتاد و دو هجری قمری برابر با هزار و سیصد و چهل و یک هجری شمسی می‌باشد).

طلیعه نهضت: اعتراض در هم کوبنده امام خمینی به توطئه آمریکایی «انقلاب سفید» که گامی در جهت تثبیت پایه‌های حکومت استبداد و تحکیم وابستگی سیاسی، فرهنگی و اقتصادی ایران به امپریالیسم جهانی بود، عامل حرکت یک‌پارچه ملت گشت و متعاقب آن انقلاب عظیم و خونبار امت اسلامی در خردادماه ۴۲ که در حقیقت نقطه آغاز شکوفایی این قیام شکوهمند و گسترده بود، مرکزیت امام را به عنوان رهبری اسلامی، تثبیت و مستحکم نمود و علیرغم تبعید ایشان از ایران در پی اعتراض به قانون ننگین کاپیتولاسیون (مصونیت مستشاران آمریکایی)، پیوند مستحکم امت با امام همچنان استمرار یافت و ملت مسلمان و به ویژه روشنفکران متعهد و روحانیت مبارز، راه خود را در میان تبعید و زندان، شکنجه و اعدام، ادامه دادند.

در این میان قشر آگاه و مسئول جامعه در سنگر مسجد، حوزه‌های علمیه و دانشگاه به روشنگری و با الهام از مکتب انقلابی و پر بار اسلام، تلاش پی‌گیر و ثمر بخشی را در بالا بردن سطح آگاهی و هوشیاری مبارزاتی و مکتبی ملت مسلمان، آغاز کرد. رژیم استبداد که سرکوبی نهضت اسلامی را با حمله دژخیمانه به فیضیه و دانشگاه و همه کانون‌های پرخروش انقلاب آغاز نموده بود، به مذبحخانه‌ترین اقدامات ددمنشانه جهت رهایی از خشم انقلابی مردم دست زد و در این میان،

جوخه‌های اعدام، شکنجه‌های قرون وسطایی و زندان‌های درازمدت، بهایی بود که ملت مسلمان ما به نشانه عزم راسخ خود به ادامه مبارزه، می‌پرداخت. خون صدها زن و مرد جوان و با ایمان که سحرگاهان در میدان‌های تیر، فریاد «الله اکبر» سر می‌دادند یا در میان کوچه و بازار هدف گلوله‌های دشمن قرار می‌گرفتند، انقلاب اسلامی را تداوم بخشید. بیانیه‌ها و پیام‌های پی‌درپی امام به مناسبت‌های مختلف، آگاهی و عزم امت اسلامی را عمق و گسترش هر چه فزون‌تر داد.

حکومت اسلامی: طرح حکومت اسلامی بر پایه ولایت فقیه که در اوج خفقان و اختناق رژیم استبدادی از سوی امام خمینی ارائه شد انگیزه مشخص و منسجم نوینی را در مردم مسلمان ایجاد نمود و راه اصیل مبارزه مکتبی اسلام را گشود که تلاش مبارزان مسلمان و متعهد را در داخل و خارج کشور، فشرده‌تر ساخت.

در چنین خطی، نهضت ادامه یافت تا سرانجام نارضایی‌ها و شدت خشم مردم بر اثر فشار و اختناق روزافزون در داخل و افشارگری و انعکاس مبارزه به وسیله روحانیت و دانشجویان مبارز در سطح جهانی، بنیان‌های حاکمیت رژیم را به شدت متزلزل کرد. و به ناچار رژیم و اربابانش مجبور به کاستن از فشار و اختناق و به اصطلاح باز کردن فضای سیاسی کشور شدند تا به گمان خویش درپچه اطمینانی به منظور پیشگیری از سقوط حتمی خود بکشایند. اما ملت برآشفته و آگاه و مصمم به رهبری قاطع و خلل‌ناپذیر امام، قیام پیروزمند و یک‌پارچه خود را به طرز گسترده و سراسری آغاز نمود.

خشم ملت: انتشار نامه توهین آمیز به ساحت مقدس روحانیت و به ویژه امام خمینی در ۱۷ دی ۱۳۵۶ از طرف رژیم حاکم، این حرکت را سریع‌تر نمود و باعث انفجار خشم مردم در سراسر کشور شد و رژیم برای مهار کردن آتشغشان خشم مردم کوشید این قیام معترضانه را با به خاک و خون کشیدن، خاموش کند اما این خود، خون بیشتری در رگ‌های انقلاب جاری ساخت و طپش‌های پی‌درپی انقلاب در هفتم‌ها و چهلم‌های یاد بود شهدای انقلاب، حیات و گرمی و جوش یک‌پارچه و هر چه فزون‌تری به این نهضت، در سراسر کشور بخشید و در ادامه و استمرار حرکت مردم، تمامی سازمان‌های کشور با اعتصاب یک‌پارچه خود و شرکت در تظاهرات خیابانی، در سقوط رژیم استبدادی مشارکت فعالانه جستند. همبستگی گسترده مردان و زنان از همه اقشار و جناح‌های مذهبی و سیاسی در این مبارزه به طرز چشمگیری تعیین کننده بود، و مخصوصاً زنان به شکل بارزی در تمامی صحنه‌های این جهاد بزرگ، حضور فعال و گسترده‌ای داشتند، صحنه‌هایی از آن نوع که مادری را با کودکی در آغوش، شتابان به سوی میدان نبرد و لوله‌های مسلسل نشان می‌داد، بیاتگر سهم عمده و تعیین کننده این قشر بزرگ جامعه در مبارزه بود.

بهایی که ملت پرداخت: نهال انقلاب پس از یک سال و اندی مبارزه مستمر و پیگیر، با باروری از خون بیش از شصت هزار شهید و صد هزار زخمی و معلول و با بر جای نهادن میلیاردها تومان خسارت مالی در میان فریادهای «استقلال، آزادی، حکومت اسلامی» به ثمر نشست و این نهضت عظیم که با تکیه بر ایمان و وحدت و قاطعیت رهبری در مراحل حساس و هیجان آمیز نهضت و نیز فداکاری ملت به پیروزی رسید، موفق به درهم کوبیدن تمام محاسبات و مناسبات و نهادهای

امپریالیستی گردید که در نوع خود، سرفصل جدیدی بر انقلابات گسترده مردمی، در جهان شد. ۲۱ و ۲۲ بهمن سال یک‌هزار و سیصد و پنجاه و هفت، روزهای فرو ریختن بنیاد شاهنشاهی شد و استبداد داخلی و سلطه خارجی متکی بر آن را در هم شکست و با این پیروزی بزرگ، طلیعه حکومت اسلامی که خواست دیرینه مردم مسلمان بود، نوید پیروزی نهایی را داد.

ملت ایران به طور یک‌پارچه و با شرکت مراجع تقلید و علمای اسلام و مقام رهبری در همه پرس‌های جمهوری اسلامی، تصمیم نهایی و قاطع خود را بر ایجاد نظام نوین جمهوری اسلامی اعلام کرد و با اکثریت ۹۸/۲٪ به نظام جمهوری اسلامی رای مثبت داد.

اکنون قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران به عنوان بیانگر نهادها و مناسبات سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی جامعه باید راهگشای تحکیم پایه‌های حکومت اسلامی و ارائه دهنده طرح نوین نظام حکومتی بر ویرانه‌های نظام طاغوتی قبلی گردد.

شیوه حکومت در اسلام: حکومت از دیدگاه اسلام، برخاسته از موضع طبقاتی و سلطه‌گری فردی یا گروهی نیست بلکه تبلور آرمان سیاسی ملتی هم کیش و هم فکر است که به خود سازمان می‌دهد تا در روند تحول فکری و عقیدتی، راه خود را به سوی هدف نهایی (حرکت به سوی الله) بگشاید. ملت ما در جریان تکامل انقلابی خود از غبارها و زنگارهای طاغوتی، زدوده شد و از آمیزه‌های فکری بیگانه، خود را پاک نمود و به مواضع فکری و جهان بینی اصیل اسلامی بازگشت و اکنون بر آن است که با موازین اسلامی، جامعه نمونه (اسوه) خود را بنا کند.

بر چنین پایه‌ای، رسالت قانون اساسی این است که زمینه‌های اعتقادی نهضت را عینیت بخشد و شرایطی را به وجود آورد که در آن انسان با ارزش‌های والا و جهانشمول اسلامی پرورش یابد.

قانون اساسی با توجه به محتوای اسلامی انقلاب ایران که حرکتی برای پیروزی تمامی مستضعفین بر مستکبرین بود، زمینه تداوم این انقلاب را در داخل و خارج کشور فراهم می‌کند. به ویژه در گسترش روابط بین‌المللی، با دیگر جنبش‌های اسلامی و مردمی می‌کوشد تا راه تشکیل امت واحد جهانی را هموار کند. (إِنَّ هَذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ فَاعْبُدُونِ)^۱ و استمرار مبارزه در نجات ملل محروم و تحت ستم در تمامی جهان، قوام یابد.

با توجه به ماهیت این نهضت بزرگ، قانون اساسی، تضمین‌گر نفی هر گونه استبداد فکری و اجتماعی و انحصار اقتصادی می‌باشد و در خط گسستن از سیستم استبدادی و سپردن سرنوشت مردم به دست خودشان، تلاش می‌کند. (وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ).^۲

در ایجاد نهادها و بنیادهای سیاسی که خود پایه تشکیل جامعه است بر اساس تلقی مکتبی، صالحان عهده‌دار حکومت و اداره مملکت می‌گردند. (أَنَّ الْأَرْضَ يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ)^۳ و قانون‌گذاری که مبین ضابطه‌های مدیریت اجتماعی است، بر مدار قرآن و سنت، جریان می‌یابد. بنابراین، نظارت دقیق

۱- انبیاء، ۹۲

۲- اعراف، ۱۵۷

۳- انبیاء، ۱۰۵

و جدی از ناحیه اسلام شناسان عادل و پرهیزگار و متعهد (فقهای عادل) امری محتوم و ضروری است و چون هدف از حکومت، رشد دادن انسان در حرکت به سوی نظام الهی است (والی الله المصیر) تا زمینه بروز و شکوفایی استعدادها به منظور تجلی ابعاد خدا گونگی انسان فراهم آید (تخلفوا باخلاق الله) و این جز در گرو مشارکت فعال و گسترده تمامی عناصر اجتماع در روند تحول جامعه نمی‌تواند باشد. با توجه به این جهت، قانون اساسی زمینه چنین مشارکتی را در تمام مراحل تصمیم‌گیری‌های سیاسی و سرنوشت‌ساز برای همه افراد اجتماع فراهم می‌سازد تا در مسیر تکامل انسان، هر فردی، خود دست اندرکار و مسئول رشد و ارتقاء و رهبری گردد که این همان تحقق حکومت مستضعفین در زمین خواهد بود. (وَنُرِيدُ أَنْ نَمُنَّ عَلَى الَّذِينَ اسْتُضِعُوا فِي الْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ)^۱

ولایت فقیه عادل: بر اساس ولایت امر و امامت مستمر، قانون اساسی، زمینه تحقق رهبری فقیه جامع الشرایطی را که از طرف مردم به عنوان رهبر شناخته می‌شود (مجاری الامور، بیدالعلماء بالله الامناء علی حلاله و حرامه)، آماده می‌کند تا ضامن عدم انحراف سازمان‌های مختلف از وظایف اصیل اسلامی خود باشند.

اقتصاد وسیله است نه هدف: در تحکیم بنیادهای اقتصادی، اصل، رفع نیازهای انسان در جریان رشد و تکامل اوست نه همچون دیگر نظام‌های اقتصادی، تمرکز و تکاثر ثروت و سودجویی، زیرا که در مکاتب مادی، اقتصاد خود هدف است و بدین جهت در مراحل رشد، اقتصاد عامل تخریب و فساد و تباهی می‌شود؛ ولی در اسلام اقتصاد وسیله است و از وسیله، انتظاری جز کارائی بهتر در راه وصول به هدف نمی‌توان داشت.

با این دیدگاه، برنامه اقتصادی اسلامی، فراهم کردن زمینه مناسب برای بروز خلاقیت‌های متفاوت انسانی است و بدین جهت تأمین امکانات مساوی و متناسب و ایجاد کار برای همه افراد و رفع نیازهای ضروری جهت استمرار حرکت تکاملی او بر عهده حکومت اسلامی است.

زن در قانون اساسی: در ایجاد بنیادهای اجتماعی اسلامی، نیروهای انسانی که تاکنون در خدمت استثمار همه جانبه خارجی بودند، هویت اصلی و حقوق انسانی خود را باز می‌یابند و در این بازیابی، طبیعی است که زنان به دلیل ستم بیشتری که تاکنون از نظام طاغوتی متحمل شده‌اند، استیفای حقوق آنان بیشتر خواهد بود. خانواده، واحد بنیادین جامعه و کانون اصلی رشد و تعالی انسان است و توافق عقیدتی و آرمانی در تشکیل خانواده که زمینه ساز اصلی حرکت تکاملی و رشد یابنده انسان است، اصل اساسی بوده و فراهم کردن امکانات جهت نیل به این مقصود از وظایف حکومت اسلامی است. زن در چنین برداشتی از واحد خانواده، از حالت (شیء بودن) و یا (ابزار کار بودن) در خدمت اشاعه مصرف زدگی و استثمار، خارج شده و ضمن بازیافتن وظیفه خطیر و پر ارج مادری در پرورش انسان‌های مکتبی، پیش آهنگ و خود، هم‌رزم مردان، در میدان‌های فعال حیات می‌باشد و در نتیجه پذیرای مسؤلیتی خطیرتر و در دیدگاه اسلامی، برخوردار از ارزش و کرامتی والاتر خواهد بود.

ارتش مکتبی: در تشکیل و تجهیز نیروهای دفاعی کشور، توجه بر آن است که ایمان و مکتب، اساس

و ضابطه باشد، بدین جهت ارتش جمهوری اسلامی و سپاه پاسداران انقلاب در انطباق با هدف، فوق شکل داده می‌شوند و نه تنها حفظ و حراست از مرزها بلکه با رسالت مکتبی یعنی جهاد در راه خدا و مبارزه در راه گسترش حاکمیت قانون خدا در جهان را نیز عهده‌دار خواهند بود (وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُرْهَبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَآخَرِينَ مِنْ دُونِهِمْ)^۱.

قضا در قانون اساسی: مساله قضا در رابطه با پاسداری از حقوق مردم در خط حرکت اسلامی، به منظور پیشگیری از انحرافات موضعی در درون امت اسلامی، امری است حیاتی، از این رو، ایجاد سیستم قضایی بر پایه عدل اسلامی و متشکل از قضات عادل و آشنا به ضوابط دقیق دینی پیش‌بینی شده است؛ این نظام به دلیل حساسیت بنیادی و دقت در مکتبی بودن آن، لازم است به دور از هر نوع رابطه و مناسبات ناسالم باشد. (وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ)^۲.

قوه مجریه: قوه مجریه به دلیل اهمیت ویژه‌ای که در رابطه با اجرای احکام و مقررات اسلامی به منظور رسیدن به روابط و مناسبات عادلانه حاکم بر جامعه دارد و همچنین ضرورتی که این مساله حیاتی در زمینه سازی و وصول به هدف نهایی حیات خواهد داشت، بایستی راهگشای ایجاد جامعه اسلامی باشد. نتیجتاً محصور شدن در هر نوع نظام دست و پا گیر پیچیده که وصول به این هدف را کند و یا خدشه‌دار کند از دیدگاه اسلامی نفی خواهد شد. بدین جهت نظام بوروکراسی که زائیده و حاصل حاکمیت‌های طاغوتی است به شدت طرد خواهد شد تا نظام اجرایی با کارایی بیشتر و سرعت افزون‌تر در اجرای تعهدات اداری به وجود آید.

وسایل ارتباط جمعی: وسایل ارتباط جمعی (رادیو - تلویزیون)، بایستی در جهت روند تکاملی انقلاب اسلامی در خدمت اشاعه فرهنگ اسلامی قرار گیرد و در این زمینه از برخورد سالم اندیشه‌های متفاوت بهره جوید و از اشاعه و ترویج خصلت‌های تخریبی و ضد اسلامی جداً پرهیز کند.

پیروی از اصول چنین قانونی که آزادی و کرامت ابناء بشر را سرلوحه اهداف خود دانسته و راه رشد و تکامل انسان را می‌گشاید بر عهده همگان است و لازم است که امت مسلمان با انتخاب مسئولین کارداران و مؤمن و نظارت مستمر بر کار آنان، به طور فعالانه در ساختن جامعه اسلامی مشارکت جویند به امید این که در بنای جامعه نمونه اسلامی (اسوه) که بتواند الگو و شهیدی بر همگی مردم جهان باشد، موفق گردد. (وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ)^۳.

نمایندگان: مجلس خبرگان متشکل از نمایندگان مردم، کار تدوین قانون اساسی را بر اساس بررسی پیش‌نویس پیشنهادی دولت و کلیه پیشنهادهایی که از گروه‌های مختلف مردم رسیده بود، در دوازده فصل که مشتمل بر یکصد و هفتاد و پنج اصل می‌باشد، در طلیعه پانزدهمین قرن هجرت پیغمبر اکرم صلی‌الله علیه و آله و سلم، بنیانگذار مکتب رهایی بخش اسلام، با اهداف و انگیزه‌های مشروح فوق به پایان رساند، به این امید که این قرن، قرن حکومت جهانی مستضعفین و شکست تمامی مستکبرین گردد.

۱- انفال، ۶۰.

۲- نساء، ۵۸.

۳- بقره، ۱۴۳.

فصل اول: اصول کلی

□ **فصل اول - حکومت ایران، جمهوری اسلامی است که ملت ایران، بر اساس**

- ◀ اعتقاد دیرینه‌اش به حکومت حق و عدل قرآن،
- ◀ در پی انقلاب اسلامی پیروزمند خود به رهبری مرجع عالیقدر تقلید، آیت الله العظمی امام خمینی،
- ◀ در همه پرسی دهم و یازدهم فروردین ماه یکهزار و سیصد و پنجاه و هشت هجری شمسی برابر با اول و دوم جمادی الاولی سال یکهزار و سیصد و نود و نه هجری قمری،

با اکثریت $\frac{98}{2}$ ٪ کلیه کسانی که حق رای داشتند، به آن رای مثبت داد.

□ **دوم - جمهور اسلامی، نظامی است بر پایه ایمان به:**

- ◀ و اختصاص حاکمیت
  - ◀ و تشریح به او
  - ◀ و لزوم تسلیم در برابر امر او
- ۱- خدای یکتا (لاله الاالله)

۲- وحی الهی و نقش بنیادی آن در بیان قوانین

۳- معاد و نقش سازنده آن در سیر تکاملی انسان به سوی خدا

۴- عدل خدا در خلقت و تشریح

۵- امامت و رهبری مستمر و نقش اساسی آن در تداوم انقلاب اسلامی

۶- کرامت و ارزش والای انسان و آزادی توأم با مسئولیت او در برابر خدا که از راه:

- الف) اجتهاد مستمر فقهای جامع‌الشرایط بر اساس کتاب و سنت معصومین سلام الله علیهم اجمعین
  - ب) استفاده از علم و فنون و تجارب پیشرفته بشری و تلاش در پیشبرد آنها
  - ج) نفی هرگونه ستمگری و ستم‌کشی و سلطه‌گری و سلطه‌پذیری.
- قسط و عدل و استقلال سیاسی و اقتصادی و اجتماعی و فرهنگی و همبستگی ملی را تأمین می‌کند.

□ **سوم - دولت جمهوری اسلامی ایران موظف است برای نیل به اهداف مذکور در اصل دوم،**

همه امکانات خود را برای امور زیر به کار برد:

۱- ایجاد محیط مساعد برای رشد فضایل اخلاقی بر اساس

- ◀ ایمان
- ◀ و تقوی
- ◀ و مبارزه با کلیه مظاهر فساد و تباهی

۲- بالا بردن سطح آگاهی های عمومی در همه زمینه ها با استفاده صحیح از

- ◀ مطبوعات
- ◀ و رسانه های گروهی
- ◀ و وسایل دیگر

۳- آموزش و پرورش و تربیت بدنی رایگان برای همه در تمام سطوح، و تسهیل و تعمیم آموزش عالی.

- ۴- تقویت روح بررسی و تتبع و ابتکار در تمام زمینه های
- ◀ علمی
  - ◀ فنی
  - ◀ فرهنگی
  - ◀ و اسلامی
- از طریق تأسیس مراکز

تحقیق و تشویق محققان.

۵- طرد کامل استعمار و جلوگیری از نفوذ اجانب

- ◀ استبداد
- ◀ و خودکامگی
- ◀ و انحصارطلبی

۷- تأمین آزادی های سیاسی و اجتماعی در حدود قانون

- ◀ سیاسی
  - ◀ اقتصادی
  - ◀ اجتماعی
  - ◀ و فرهنگی خویش
- ۸- مشارکت عامه مردم در تعیین سرنوشت

۹- رفع تبعیضات ناروا و ایجاد امکانات عادلانه برای همه، در تمام زمینه های مادی و معنوی

۱۰- ایجاد نظام اداری صحیح و حذف تشکیلات غیر ضرور

۱۱- تقویت کامل بنیه دفاع ملی از طریق آموزش نظامی عمومی برای حفظ

- ◀ استقلال
- ◀ و تمامیت ارضی
- ◀ و نظام اسلامی کشور

۱۲- پی‌ریزی اقتصادی صحیح و عادلانه بر طبق ضوابط اسلامی، جهت ایجاد رفاه و
 و رفیع فقر

◀ تغذیه
 ◀ و مسکن
 بر طرف ساختن هر نوع محرومیت در زمینه‌های
 ◀ و کار
 ◀ و بهداشت
 ◀ و تعمیم بیمه

◀ علوم
 ◀ و فنون
 ۱۳- تأمین خودکفایی در
 ◀ و کشاورزی
 ◀ و امور نظامی
 ◀ مانند اینها

۱۴- تأمین حقوق همه جانبه افراد از زن و مرد و ایجاد امنیت قضایی عادلانه برای همه و تساوی
 عموم در برابر قانون

۱۵- توسعه و تحکیم برادری اسلامی و تعاون عمومی بین همه مردم

◀ معیارهای اسلام
 ◀ تعهد برادرانه نسبت
 به همه مسلمانان
 ۱۶- تنظیم سیاست خارجی کشور بر اساس
 ◀ و حمایت بی دریغ
 از مستضعفان جهان

باید بر اساس موازین اسلامی باشد.

- ◀ مدنی
- ◀ جزایی
- ◀ مالی
- ◀ اقتصادی
- ◀ اداری
- ◀ فرهنگی
- ◀ نظامی
- ◀ سیاسی
- ◀ و غیر اینها

﴿عنوان ۳۴﴾ **چهارم** - کلیه قوانین و مقررات

حاکم است و تشخیص این

- ◀ قانون اساسی
- ◀ قوانین و مقررات دیگر

این اصل بر اطلاق همه اصول یا عموم

امر بر عهده فقهای شورای نگهبان است.

﴿عنوان ۳۵﴾ **پنجم** - در زمان غیب حضرت ولی عصر "عجل الله تعالی فرجه"، در جمهوری اسلامی ایران،

است که طبق اصل یکصد و هفتم عهده‌دار

- ◀ فقیه عادل
- ◀ با تقوی
- ◀ آگاه به زمان
- ◀ شجاع
- ◀ مدیر و مدبر

ولایت امر و امامت امت بر عهده

آن می‌گردد.^۱

۱- اصل سابق - اصل پنجم - در زمان غیبت حضرت ولی عصر، عجل الله تعالی فرجه، در جمهوری اسلامی ایران ولایت امر و امامت امت بر عهده فقیه عادل و با تقوی، آگاه به زمان، شجاع، مدیر و مدبر است، که اکثریت مردم او را به رهبری شناخته و پذیرفته باشند و در صورتی که هیچ فقیهی دارای چنین اکثریتی نباشد، رهبر یا شورای رهبری، مرکب از فقهای واجد شرایط بالا، طبق اصل یکصد و هفتم، عهده دار آن می‌گردد.

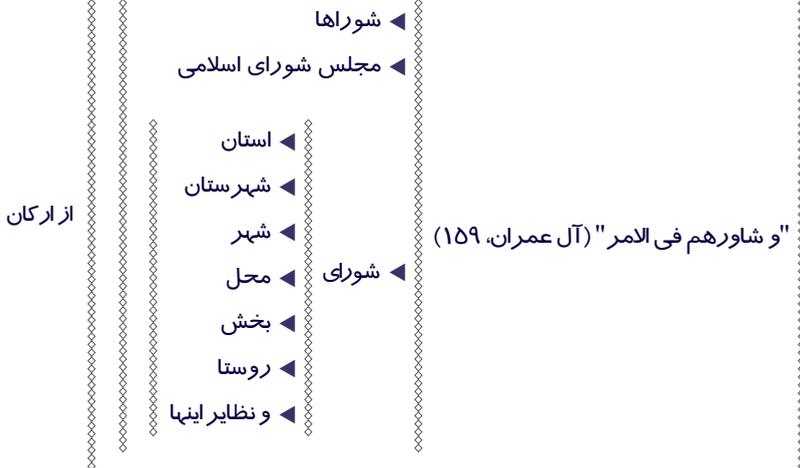
ششم - در جمهوری اسلامی ایران، امور کشور باید به اتکاء آراء عمومی اداره شود. از راه

- انتخابات
- ◀ انتخابات رییس جمهور
  - ◀ نمایندگان مجلس شورای اسلامی
  - ◀ اعضای شوراها
  - ◀ و نظایر اینها

◀ یا از راه همه پرسی ◀ در مواردی که در اصول دیگران این قانون معین می گردد

هفتم - طبق دستور قرآن کریم

"و امرهم شوری بینهم" (شوری، ۳۸)

تصمیم گیری و اداره امور کشورند

- ◀ موارد
- ◀ طرز تشکیل
- ◀ حدود اختیارات
- ◀ وظایف شوراها

را این قانون و قوانین ناشی از آن معین

می کند.

◀ دعوت به خیر
 ◀ امر به معروف و نهی از منکر
 ◀ وظیفه‌ای است همگانی و متقابل بر

۱۱۱ هشتم - در جمهوری اسلامی ایران

◀ مردم نسبت به یکدیگر
 ◀ دولت نسبت به مردم
 ◀ و مردم نسبت به دولت

◀ شرایط
 ◀ حدود
 ◀ و کیفیت آن را

قانون معین می‌کند. "والمؤمنون و

المؤمنات بعضهم اولیاء بعض یأمرون بالمعروف و ینهون عن المنکر. (توبه، ۷۱)

◀ آزادی
 ◀ و استقلال
 ◀ و وحدت
 ◀ و تمامیت ارضی کشور

از یکدیگر تفکیک ناپذیرند و

۱۱۲ نهم - در جمهوری اسلامی ایران

◀ دولت
 ◀ و آحاد ملت
 ◀ حفظ آنها وظیفه
 ◀ است.

هیچ فرد یا گروه یا مقامی حق ندارد به نام استفاده از آزادی، به

◀ استقلال سیاسی
 ◀ فرهنگی
 ◀ اقتصادی
 ◀ نظامی
 ◀ و تمامیت ارضی ایران

کمترین خدشه‌ای وارد کند و هیچ مقامی حق ندارد به نام

◀ حفظ استقلال
 ◀ و تمامیت ارضی کشور

آزادی‌های مشروع را، هر چند با وضع قوانین و مقررات، سلب

کند.

دهم - از آنجا که خانواده، واحد بنیادی جامعه اسلامی است، همه قوانین و مقررات و

برنامه‌ریزی‌های مربوط، باید در جهت
 پاسداری از قداست آن   آسان کردن تشکیل خانواده
 و استواری روابط خانوادگی   بر پایه حقوق و اخلاق
 اسلامی باشد.

یازدهم - به حکم آیه کریمه "ان هذه امتکم امه واحده و انا ربکم فاعبدون" همه مسلمانان، یک امت‌اند و دولت جمهوری اسلامی ایران

موظف است سیاست کلی خود را بر پایه
 ائتلاف   و اتحاد ملل اسلامی
 قرار دهد.
 و کوشش به عمل آورد تا وحدت
 اقتصادی   جهان اسلام را تحقق بخشد.
 سیاسی   و فرهنگی

دوازدهم - دین رسمی ایران، اسلام و مذهب جعفری اثنی عشری است و این اصل

الی‌الابد غیر قابل تغییر است و مذاهب دیگر اسلامی اعم از
 حنفی   مالکی   حنبلی   و زیدی
 شافعی   دارای احترام کامل

در انجام مراسم مذهبی، طبق فقه خودشان آزادند
 و در تعلیم و تربیت دینی و احوال شخصیه (ازدواج، طلاق، ارث و وصیت) و دعاوی مربوط به آن، در دادگاه‌ها، رسمیت دارند.

منطقه ای که پیروان هر یک از این مذاهب اکثریت داشته باشند، مقررات محلی در حدود